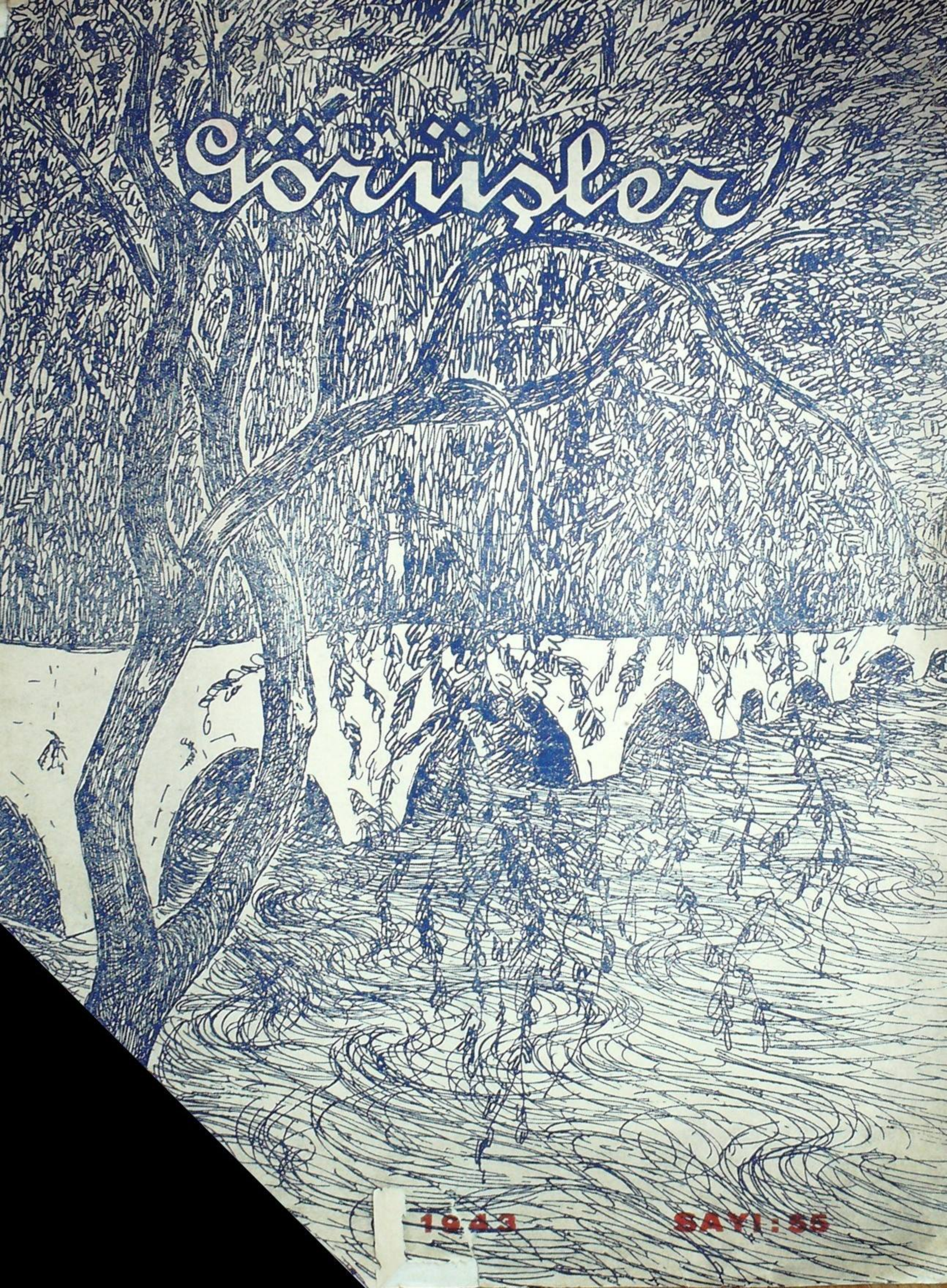

Görüşler

1943

SAYI: 55

Montrö anlaşmasının yedinci yıldönümünde

Halkevinde verilen bir konferans

Nurettin ÜNEN

Er. Sanat Ens. Md. Muavini

Arkadaşlar, yedi yıl önce bugün Lozandan, şu dakikaya kadar uzanan barışçıl eserlerimize Montrö zaferini de katmıştık.

Bu anlaşma ile bir baş olan lozan konferansının boğazlara ait gediği kapanmıştır.

Arkadaşlar.. Boğazlar davası, Türk gölü olan Karadenize Rusların inmesi, daha doğrusu 1356 da Süleyman Paşanın Rumeliye geçmesiyle başlamıştır.

İkinci Viyana kuşatmasından sonra, Rusya ve Avusturyanın Hasta adam olduğumuzu düşünmeğe hazırlandıkları gün, Boğazlar davasının da Şark Meselesi halini almağa başladığını görüyoruz.

1739 Belgrad, 1774 Küçük Kaynarca, 1779 Aynalı Kavak, 1833 Hünkâr İskeleyi, 1840 Londra, 1856 Paris, 1878 Berlin ve bütün bunlardan önce ve sonra ve bunlar arasında, tarih boyunca akıp giden anlaşmaların, kâh lehimize, kâh aleyhimize tecelli ettiklerini biliyoruz. Bunların burada izahlı bir mukayesesi yapmak mümkün değildir. Ancak; genel olarak şunu söyleyebiliriz ki, yüz yıllarca süren bu didişmelerde hâkim olan biricik etki, Rus Çarlığının istilâ emelleriyle İngiltere v. s. Avrupa devletlerinin istismar siyasalarının çarpışmasıdır. Lehimize görülen muahedeler de işte, bu noktada anlaşamayanların eseridir.

19. uncu yüzyılın Hasta Adamı, bu devletlerin siyasası karşısında boynu bükük, kurbanlık bir koyun gibi mukadderatını bekledi durdu.

Arkadaşlar.. Bu saydığım muahedeler incelenince görürüz ki, Boğazların genel olarak yahut da şu ve ya bu devlet hesabına açılıp kapanması, Rus Çarlığının kuvvetten düşmesine veya yükselmesine bağlı idi.

Şayet, bu muahedelerin -bazılarında lehimize kaydedilmiş gibi görünen maddeler varsa, bu da,

Avrupanın Rus rekabetinde üstün olduğu bir devrin eseridir.

Osmanlı İmparatorluğunun en parlak devrinde bile bu mukaddes hak hiç olmazsa efelik ruhiyle bağışlanan 1535 kapütülasyonlarıyla yine zedelenmiş oluyordu.

1914 yılında birinci Cihan Harbiyle başlayan tazyik, Anafartalar kahramanlarıyla suya düşmüştü. Fakat harpten sonra, bu kahramanlığın cezası olarak yeni bir rejime boğazlardaki hâkimiyetimiz büsbütün kaldırılmış, yabancı komisyonlar eline verilmişti. Lozana kadar süren bu anormal durumu Montrö kökünden kazıdı. Boğazlar üzerindeki egemenliğimiz tam ve mutlak bir şekilde neticelendi.

Bu anlaşma bu kadar büyütülmeğe değer mi?.. Elbet değer arkadaşlar..

1 — Yüzyıllarca süren İngiliz - Rus aykırı görüşlerini - prensiplerimizden bir zerre feda etmeksizin - 29 günde telif ederek imzalanan bu anlaşma, her şeyden önce Türk gücünün yeniden hızlandığını isbat eden bir belgedir. Boğazlar gibi çok önemli bir sahanın Türk gibi kudretli ve barışçı bir devlet elinde kayıtsız şartsız bulunması, Balkanların ezeli ateşini dindirmeğe, Karadeniz devletlerinin anlaşmalarına, dolayısıyla cihan sulhunun muhafazasına yarıyacaktır.

2 — Böyle bir zaferi bir damla kan akıtmaksızın cihana kabul ettirීමimiz bu muahedeye başka bir kıymet vermektedir. "Yurtta sulh cihanda sulh,, siyasamıza bir çelenk daha eklemiş olmakla Montrö; ikinci bir kıymet daha kazanmaktadır.

3 — Montrö zaferi, sadece Lozanı tamamlayan basit bir başarı değil, yüzyıllarca siyaset ufkumuuz örtten sisleri, kapkara bulutları tutuşturan bir meş'aledir.

4 — Boğazlar, yalnız kıyılarımızı, denizlerimizi

Pamuk ve menşeleri

Yazan : FAZLI TURGA

birleştiren bir düğüm değil, Türkün can evidir. Bu milletin, "özgürüm, onurluyum,, diyebilmesi için; evinin kapılarını kendi eliyle, kendi dileğiyle açık kapayabilmesi gerekti. İşte Montrö, bu kutsal hakkı bağışlayan şerefli bir belgedir.

Arkadaşlar.. Tam haysiyet, mutlak istiklâl Türk için boğazlara hakim olmakla kâbidir. Vaki o, devletimizin sınırı değildir. Batıda çok daha ötedeyiz. Fakat o bir şeref haddidir. İstikbalimizin sınırı değildir. O, lâkin bir güven haddidir. Şerefsiz bir devlet, Güvensiz bir istiklâl mi olur ?

Orhan devrinde Süleyman Paşa sallarla ilk defa Rumeliye geçtiği zaman, Şeyh Mâhmut adlı birisi ;

Keramet gösterip halka suya seccade salmışsın
Yakasın Rumelinin desti takva ile açmışsın

Demişti.

Orhanlar, Bayazıtlar Viyana kuşatmalarını sağlamak için Rumeliye geçmişler, boğazlara hakim olmağı düşünmüşlerdi.

Bizim emelimiz Mohaç ovalarında at oynatmak değil, cihanda saygıyla karşılanan siyasamızla barışı korumaktır.

Boğazlar artık kuvvetlerin dengesine yarıyan bir eleman değil, Türk vatanının kutsal bir parçasıdır.

Boğazlar bir zamanlar, dost ve düşmanın kendi evinde gezer gibi korkusuzca dolaştığı bir saha idi. Bugün ancak, dostlar, bayrağımız önünde eğilerek geçebiliyorlar.

Demin saydığımız muahedeler bir can çekişme kararları idi.

Montrö, bir hayat, bir şeref ifadesidir.

Sevirden Lozana kadar yapılan barış teklifleri batının ulusal egemenliğimize karşı vurmak istediği son ciliz yumruklardır.

Fakat, haklı bir sevaşın bitimi, ve insanca bir barışın başlangıcı olan Lozandan bu dakikaya kadar süren olaylar, Montröler de bu siyaset yanında yükselmiş şahikâlerdir.

Dünya c hennemleşir, insanlar ifritleşip dururken, biz, mutlu yurdumuzun kaygısız bağrında bu barışçıl zaferin tadını bir huzur içinde içiyoruz.

Bahtsız insanlığa bir de biz saldırmayı, her an yıkılmakta olan soysalığa bir bomba da biz savurmayı düşünmek şöyle dursun; bu barışçıl zaferlerimizin tadını, karabâhtli milletlerin de duyamadığına üzülüyoruz.

Arkadaşlar.. döğüş için her zaman en küçük bir vesile bulmak mümkündür. Fakat, gönül ister ki, en büyük davalar bile sulhu bozmasın.

Türk yurdu, gafil bombalarla çökmekte olan şu harap dünya üzerinde bir medeniyet şahikası olarak yükselirken, Türk medeniyeti insanlığın bu gafletinden cidden büyük üzüntüler duymaktadır.

Düştüğü uçurumdan ara sıra doğrulup parlak ve lekesiz ufukumuzu gıpta ile süzerek, kendi kan ve gözyaşlarıyla yarattıkları okyanuslar içinde yüzerek son nefeslerini veren kabahatli milyonlar, sulhun adaletiyle ihtiraslarını yenebilelerdi, elbet Türk kadar mesut olmanın zevkini içebileceklerdi .

Hiç bir kavmin tarihinde görülmediği halde iki dahiyi bir anda yetiştiren millet... Gerçek soysallığa yükselmen için sana kanat olan bu iki fazilet ve insanlık sembolü: Atatürk, İnönü, birbirini tamamlayan iki şef değil, her biri senin yolunda birleşen iki yüce âlemdir.

Ey Türk... Sen tarihi vazifeni yapıyorsun; kana kan değil cana can katıyorsun..

Ey ateşten sınırlar içinde bir gül bahçesi gibi yükselen vatan.. Tanrıdan dileriz.. Bir Sakaryalar, bir Anafartalar zaferi daha kazanmak için zorlanmıyalım.. Bu takdirde bizi zorlayanlar her kim olursa olsun mutlak bizden fazla zarar görecektir.

Arkadaşlar.. Biz tarihin seyrini durdurmak, onun ananevi istikametini, vazifesini, gayesini değiştirmek kararındayız. Savaş yerine barış parolamızdır.

Eşsiz kahraman Atatürke , " Vatan sana minnettardır ,, diyen ulu şef İnönü.. Şunu bilki, bu yüksek idealin dolayısıyla cihan da sana minnettardır. Acılara y.ni bir acı daha katmadığın, yangına bir kundak ta sen sokmadığın için...

Bir harp kahramanının, tarihte gelmiş gelecek insanlar içinde biricik bir sulh kahramanı olması ne garip bir tezattır.

Ey tezatları birleştiren Ulu Şef...

Sen harp destanları yerine sulh destanlarının terennüm edildiği bir devir açtın. Açtığın bu devrin rakipsiz kahramanısın..

Arkadaşlar.. Onun eliyle şeref ve hürriyet bulan Boğazlarda artık sular duruldu bulanamaz.

Eski günleri artık ne dost ne düşman sayıklıyamaz, anamaz..

Bir büyüğümüzün şu vecizesini, kendi uslubuyla haykırayım :

Boğazlar Türküdür., Kalacaktır ezelden ebede kadar Türk .

Onu kimse açamaz; götürdü yaradana anahtarını Atatürk ..

Nurettin ÜNEN

Ceddimiz olan ilk insanlar hiç şüphesiz ki soğuk ve sığa karşı bizim neslimiz kadar hassas değildi.

Tekâmül mantıkına istinad ederek gerilere ve tarihten önceki zamanlara geçecek olursak ilk insanların bünye itibarile bugünkü nesilden daha sağlam olduklarına ve hayatları müddetince maruz kaldıkları iklim şartlarına ;bizden daha fazla mukavemet etmek mecburiyetinde olduklarına hükmetmek icabeder.

Bu itibarla cedlerimiz olan ile insanların kış mevsimlerinde kısmen mağaralarında kaldıkları veya avladıkları hayvanların derilerini terbiye ederek bunlarla harici tesirattan kendilerini koruduklarını ve ateşi bulduktan sonra da soğuk mevsimlerde ateşle vücutlarını ısıttıkları neticesi çıkar.

Dağ ve kırdaki hayat mücadelesini, maişet meselesini en iptidai şartlar ve vasıtalarla atılmış ve yüzbinlerce sene tedrici tekâmül yoluna katılmış olan cedlerimiz zamanlarına göre bünye itibarile irsi bir mukavemet ve muafiyet elde etmiş olduklarına da şüphe yoktur.

İlk insanlar hayat mücadelesinde ve tabii tekâmül yalunda muhitlerinden üç unsurdan numuneler almışlardır.

Bunlardan birincisi hayvanat, ikincisi nebatat, üçüncüsü tesadüf ettikleri ve kullanmaya çalıştıkları madenlerdir.

Bu arada kuşların yuvası iyi bir örnektir. Bu yuvalara getirilen liflerin kırlangıç kuşları tarafından ağızlarından aktıkları luzuci bir madde ile keçeleştirilmesi insanlara liflerden keçe yapmağı öğrettiği gibi yine kuşların ince dallardan (rdükleri yuvalar, insanlara bir biriyle imtizaç eden ince maddelerden hasırsepet, çit gibi örgüler me. dana getirilebileceğini öğretmiştir. Evvelâ dallarda örgüler tecrübe eden cedlerimiz sonraları bu dalların kurumuş kabuklarından daha ince nebatî örgüler yapmağı başlamışlar, kurutulmuş kabukları, örgüye yarıyan nebatları arayıp bulmuşlar ve bu nebatın zıraatını yaparak üretmişlerdir.

Keten ve kenevir veyahut kendir bu nebatın başında gelir, ve bunu pamuk takip eder. Dokuma maddelerini meydana getiren hayvanî ve nebatî liflerin ömürleri tarihin uzun seneleri muvacehesinde çok kısadır. Bu itibarla tarihi araştırmalarda ancak 4 - 5 bin sene evvelisine ait bazı mensucat izleri bulunmuş ve bundan daha eskileri çürüme hâdisesi karşısında bulunamamıştır. 4 - 5 bin sene evvel Mısır mumyaları üzerinde bulunan mensuca-

tin (Bunlar mumyalarda sargı bezi halinde idi) keten bezi olduğu tesbit edilmiş ise de sonradan âlimler arasında ihtilâfa sebebiyet veren bu buluntu bezlerde mumya sargılarının ketenle karışık pamuk olduğu rivayet edilmiştir.

1834 senesinde Rosellinin 200 mumya lahinde yaptığı tetkiklerden birinde 2 yukarı Mısırdaki Tebende ilk açılan mezarda vazolar içinde hububatla birlikte ayrıca pamuk tohumu da bulunmuştur ki, bu da Mısırdaki şu veya bu sebeple pamuğun kullanıldığını anlatıyor. Şimalde yaşayan insanlar cenuptakilerden farklı olarak hayvan derilerine ve postlarına bürünmeye devamla şark ve cenubun eriştiği medeniyete ancak 2 - 3 bin sene sonra erişmişlerdir.

Şarkta Orta Asyada mensucat, ihracat yapan bir sanayi halini aldığı zaman bugünkü modern tesisatlı garp medeniyeti bu sanattan habardar değildi. Avrupa sanayiinin temel ve esasları ilerde daha tafsilâtle izah edeceğimiz Asya ve Orta Asyanın tesiriyle olmuş Cenubi Avrupaya giren bu kültür hareketi cenuptan Avrupanın şimaline doğru yayılmıştır.

Soğuk ve sıcakın vücut üzerinde tesir ve sebepleri

Hayatî faaliyetin şartı olan (hararet) insanda gıda ve nefes sayesinde hasıl olan ve vücudün içinde mütemadiyen faal olan kimyevî ve fizyolojik hâdisatın bir neticesidir.

Bu itibarla insan vücudu oldukça mühim bir hararet maddesidir. vücudun sarfettiği hararet miktarı sarfolunan emeğe göre değiştiği gibi sarfolunan emekle birlikte bu hararet miktarını tekrar lüzumu nisbetinde telâfi olunan gıda miktarı ile değişir.

Hararet müvellidi vücudün, muntazam idamei hayatı için esaslî şartı da kanda hararet derecesinin sabit olmasıdır.

Bu hararet malûm olduğu veçhile 36,5 ile 37 arasındadır. ve pek küçük iniş çıkışlar gösterek değişir.

Eksik veya fazla hararet ise vücudün gayri tabii vaziyetine ve hastalığa delâlet eder. İşte sabit bir hararet derecesinde yaşayan insan gayet muhtelif iklim şartları içinde bazan 40 derece ve bazan -25 derece ve daha da aşağı derecelerdeki soğuklara ve sıcaklara tahammül ederek ve pek tabii alarak vücudun şiddetli ısınlıklarına ve bilhas- sa soğuklardan korunup vücudün sabit hararetini muhafaza edebilmesi için örtünecek, içinde sakla-

Bir Ankara Sabahında

Bu sabah gök güzel, mavi, tertemiz:

İçimden geçiyor aydınlık bir iz.

Oyle bir saadet ince, belirsiz,

İnandım ki artık ben gülüyorum.

Bu sabah sütünü emdim sevincin:

Düştü kabuk gibi haset, fitne, kin ;

Umut kirmeninde eğrilmek için

İpek gibi tel tel sökülüyorum.

Kovdum yüreğimde yatan garibi ;

Bu sabah şu ufkun benim sahibi.

Bir ışık içinde akan su gibi

İçimden içime dökülüyorum.

Kemal S. Göğceli

nacak bir kaba, bir örtüye muhtaçtır. İşte bu da esas bir olmamak şartıyla astrlarca teferruatında büyük değişiklikler yapılmış olan elbiselerimizdir.

Elbisenin haiz olduğu en büyük ehemmiyet vücudu fazla soğumaktan vikaye etmesidir.

Vücudun kazanmakta olduğu hararet ihtiyaçları da:

Tabahhur

İntişar

Hararet Nakli

Suretiyle sarfolunur.

Ve her hararet müvellidinde olduğu gibi etrafımızı saran hava soğuk ise vücuttan intişar eden hararet ile ısınır ve hafifleyince yukarı yükselerek yerini daha soğuk havaya terkeder.

Bu suretle etrafımızı saran soğuk havanın vücudumuzla mütamadiyen ısıtılması ve yerini soğuk havaya terk etmesi yani hararetin nakledilmesi hâdisesi ile vücudumuzun soğuması vukubulur, ve biz de üşümeğe başlarız.

Hava ne kadar soğuk olur ise ve etrafımızdaki boşluk ne kadar fazla olur ise ve yerini ne kadar süratle değiştirir ise hareketimizin sarfı da o kadar süratleşir;

Büyük sıcaklarda veya vücudumuzün şiddetle çalışması halinde cildimizde bulunan kan damarları şişerek ve genişliyerek cilde daha fazla kan sevkeder, cild suca zenginleşir.

Cild sathının fazla ısınmasıyla hasıl olan hararet farkı bir taraftan tekrar hararet nakline, diğer taraftan da ciltte biriken suların hararetle tebahhur etmesi sayesinde ve mesamattan çıkan terle vücudumuz soğur.

Vücut fazla hararet sarfettiği takdirde ise te-

kallüs eder. Cildin sathına daha az kan akar.

Ve neticede daha az su tabahhur eder.

Cildin sathındaki suyun tabahhurunu arttırmak veya eksiltmek kabiliyeti vücut için hayırlıdır, bu suretle ve bu kabiliyetlerle vücut hararet sarfiyatını lüzumlu istikametlerde tanzim edilebilir.

Fakat hararet sarfiyatının bu tabii tanzim edilişi muayyen bir dereceye kadar müessir olabilir. Çünkü soğğun tesiri sürekli ve şiddetli olur ise hararetin fazla sarfı eviyenin tekallüs ve inbisatını idare eden sinirlerin gevşemesi ile bu intizam zail olur. Vücut hararetinin yukarıda gösterilen sarfiyat yollarını giydığımız elbise sayesinde kısmen de-ğiştirebiliriz.

Bu da elbisenin nevi ve cinsine ve miktarına göre değişir, çünkü elbisesiz bir vücut elbiseli kadar hararet neşretmediği gibi, elbisesiz bir vücut kadar havanın hararet nakletmek tesirine maruz kalmaz.

Vücudumuzun neşrettiği hararet ve tecrit vazifesini gören elbiseyi ısıtır, ve ancak elbisenin mesamatından intişar eden hararetin şuaları dışardaki daha soğuk havaya yayılarak sarfolunur.

Mensucatin yapıldığı madde onun hararet neşretme; yani umumî manasiyle ifade edersek ısıtma kabiliyetine mühim derecede tesir etmez. Mensucatin yün, keten, pamuk olduğuna göre birinin diğerinden fazla ısıtması ihtiva ettikleri hava miktarına bağlıdır.

Etrafımızdaki hava bir taraftan ısınarak yerini daha soğuk havaya bıraktığı için vücudumuzun etrafında bir hava cereyanı hasıl olur. Bu hava cereyanı vücudumuzun soğumasına, yani süratle soğumasına sebebiyet verir, ve bir de ayrıca muhitindeki havanın kendisi cereyan halinde ise soğuma hâdisesi de o nisbette süratleşir. Yazın sıcak havalarda tercihen rüzgârlı yerler aramızdaki sebep ceryanın vücudumuzu süratle serinletmesindedir. Bunu tekrar ilmi lisanla ifade edersek, rüzgârlı havanın vücudumuzdan intişar eden sıcak havayı daha süratle bel ettirmesidir de diyebiliriz, Diğer bir misalle rakit fakat dereceyi harareti nisbi bir şekilde daha yüksek bir günden daha az üşüdüğümüz muhakkaktır; işte bu hâdisede soğutucu ceryanların vücut üzerindeki tesirlerine bir misaldir. Havanın kendisi esasen fena bir nakli hararet olduğu için yer değiştirmesine yani ceryan etmesine mani olunabilse idi vücudumuzun soğumasına da mani olmak imkânı hasıl olurdu.

Buna da bir misal verelim: Kışın fazla olduğu yerlerde çifte cam kullanılır. Sebebi de şudur: Şayet çifte cam takmayıp mevcut camın kalınlığı iki veyahut üç misline çıkarılmakla itifa edilmiş olursa idi bir şey e'de edilmiş olmaz. Çünkü odadaki sıcak hava camın sathına temas ettikçe soğur.

Ve odadaki hararet sıcaktan soğuğa ve soğuktan sığağa bir devri daim yopardı. Ve bu devri daimde meskendeki hararet tamamen ininceye kadar de-

Ziyafet

Bir ışık yağmuru altında şehir;
Yıkanır hatırası içimdeki cennetin.
Bekle, bir sabah vakti rüyalardan
Yosun tüylü kuşlarını şimalin !

Bir anne şefkati var göllerde;
Belki ilk ziyafetindeyiz soframı-

zın .

Gizlidir bir çiçek bekâretinde
Masum günahları aşkımızın.

Böyle de olur

Bitse de olur bu düğün,
Bir şarkı gibi kalsın dudakımda
Fecirle yıkanmış gün.

Bahar gelmeseyse de olur,
Döksün hafızama billür sükûtunu
Bir uyku halinde yağmur.

— 1942 —

Şükürü Enis Regü

Yünlü kumaşların aksine olarak keten ve pamuklu kumaşların veya çamaşırların kullanılması vücudu tabahhuratını çabuk bertaraf eder. Yün ise vücut tabahhuratını daha güç bertaraf etmektedir.

Bu hâdiseye sebep de muhtelif mensucat liflerinin rutubet çekme veya rutubet defetme hasasıdır.

Meselâ: İpek on dakikada emebileceği suyun % 50 sini pamuk on dakikada emebileceği suyun % 41 ini, yün on dakikada emebileceği suyun % 35 ini masetmek kabiliyetindedir.

Bununla beraber süratle imtisal edilen su o nispette de süratle tabahhur ettiğinden on dakika geçtikten sonra ipek emdiği suyun % 41 ini pamuk emdiği suyun % 45 ini Yün de ancak 38 ini tabahhur ettirir.

Bu suretle çamaşır ve elbiselerimizi meydana getirdiğimiz iptidai maddelerin biri birbirine nispetle hayatımızı idame için gördükleri fizik hizmetin ne kadar büyük olduğu anlaşılır.

İşte bu bakımdan da fabrikaların ve mühendislerinin kullanılacak kumaşın mahalli istimaline

—Devamı gelecek sayıda —

Halbuki birinci camdan biraz ötede meselâ 15 sm ötesine ikinci bir cam koyar ve arada bir hava boşluğu bırakacak olursak havanın cereyanına mani olduğumuz için odamızın hararetini uzun zaman muhafaza etmek imkânını temin etmiş oluruz. Elbise giymekle de aynı şey yapılmış olur. Çünkü elbise kumaşla vücut arasındaki havanın cereyanına mani olur. Bilhassa iki üç kat çamaşır ve elbise nevinden şeyler giydığımız zaman dağa süratle ısınırız ki bu da ceryanı haddi asgariye indirmiş olmakla ve kat kat gayri nakil hava tabakalarının vücudumuzu sarmakla kendimizi tecrit etmiş olmamızla anlaşılır.

Moskova mensucat enstitüsünde yapılan tecrübelerde insanın (cildin) hararet neşretme kabiliyetini 100 farzederek yapılan ölçülerde bir yün fanilâ giyince cildin hararet intişar kabiliyeti 73. Bunun üzerine bir keten gömlek giyince ve yekele beraber bir caket giyilecek olursa 83 e iner. Ve daha fazla elbise giyilecek olursa bu intişar kabiliyeti (0) a kadar düşebilir. Bu izahattan elbisenin vücudumuzu harici havadan sıklığından veya kalınlığından korumakta olması anlaşılmalıdır. Bi'âkis elbisenin mesamatlı olması ve cildin ifrazatıyla bozulan havayı değiştirmesi lâzımdır. Hava değiştirme hâdisesi de hiç bir zaman elbisenin ısıtma kabiliyetine hâlel getirmez. Fazla mesamat fazla havayı da ihata ettiğinden elbisenin mesamatı ne kadar fazla olursa ısıtma kabiliyeti de o nisbette fazlalashır.

Meselâ tamamen lâstik bir muşambanın hava geçirme kabiliyeti (0) ve buna mukabil bir yün fanilânın 80 ise; fanilâyı giydığımız zaman muşambadan çok daha fazla ısınmakta olmamızda bu hâdisenin bir neticesidir.

Fazla ısınmak için elbise mesamat bolluğuna dikkat etmelidir. Hava fena bir nakili hararet olduğu için kumaşın hararet nakil etmek vasfını azaltır. Kumaşın mesamatında ne kadar hava toplanırsa bu hal o kadar ziyade olur.

Dokumaya yarayan hayvani ve nebatî elyafın her birinin cinsini ve elyafını bünye kuruluşuna göre de muhtelif maddelerden de yapılan kumaşlarda muhtelif hava miktarı mündemiçtir. Yine Moskova mensucat enstitüsünün tesbitine göre aynı kalınlık ve aynı sıklık şartlarıyla dokunan çeşitli kumaşların hava miktarı şöyledir:

1000 hacim	keten kumaşta	350 hacim hava
1000	„ pamuklu „	500 „ „
1000	„ ipekli „	832 „ „
1000	„ yünlü „	860 „ „
1000	„ pamuklu fanilâ	988 „ „
1000	„ yün „	920 „ „
1000	„ kılı ve derili	955 „ „
	kürkçe	vardır.

Bizans imparatorluğu Devrinde Çukurova

I. M E T H A L

— 54 inci sayıdan devam —

Şevki BERKER

Erkek Lisesi tarih Öğ.

Ortazaman zarfında Garbî Roma İmparatorları bütün dünyaya hakim olmak hayalile uğraşırken Bizans İmparatorları vaziyet ve şerait dolayısıyla cihangirlik siyasasına bazan taraftar görünmekle beraber katiben tatbik sahasına geçemediler; beyhude yere kuvvetlerini sarfederek büyük zararlar görmekten daima çekindiler. Jüstinyen müstesna sair İmparatorlar Garbî Roma'nın istilâsını hiç bir zaman

düşünmediler, büyük masrafları mucip harplere zekâ ve feraseti, hile ve desiseyi tercih ettiler. Bizanslılar ordu ve donanmalarını dikkatle tanzim etmiş olmalarına rağmen onu rasgele istimalden çekinirdi. Bütün siyasal faaliyet; muvazaneyi tanzim için, bir çok devletleri büyüyen, kuvvetlenen diğer bir devletin aleyhine tahrik etmekte. Memleketin dış bakanı bulunmakla beraber siyasal işler ekseriyetle hükümdar tarafından idare olunurdu. Dış bakan sık sık hükümdar ile görüşür, İmparatorluğun ecnebi memleketlere gidecek sefirlerini tayin ettirirdi. Bazı siyasal meseleler selâhiyet sahibi mahalli memurlar tarafından hollonurdu.

Bizans İmparatorluğunun harici mümeyyiz vasfı İmparatorluğun şeref ve itibarını yükseltmekle alakadar sıkı bir şekilperestlik idi. İstanbul'a gelen bir sefir — istenilen şeyi yalnızca hikâye edebilmesi için — mahdüt kimseler tarafından karşılanırdı. Sefir huzura kabul edileceği zaman tamamen hazırlanmış bir şekilde selâmlanır ve memleketine verilen ehemmiyetle mütenasip muamele gördüğü.

927 muahedesine nazaran İmparatorluk ailesile akrabalık peyda eden Bulgar hükümdarlarının sefirlerini başka sefirlerden daha büyük bir itina ile kabule başladılar. Bu hal Bulgar hükümdar sülâlesinin imhasına kadar devam etti. İlk görüşmede İmparator bir mabut gibi sâkin idi; hiç söylemez, tahtından kımlıdamaz sefirler ise, önünde yerlere kadar eğilirdi. Daha sonra resmî bir ziyafet vesilesile İmparatorla görüşmek şeref ve iltifatına nail olurlardı.

Ekseriyetle sefirlerle tesir etmek için mihanikî oyuncaklar yapılırdı; altında arslanlar kükrer, altın kuşlar şarkı söylerlerdi. Sefir arzi tazimat için eğildiği zaman taht yukarı doğru yükselir, ve İmparator evvelkinden daha süslü ve haşmetli bir elbise ile görü-

nürdü. Bu suretle zaten haleti ruhiyesine tesir edilmiş olan sefir, hazinelerin, mukaddes, saray eşyasının teşhiri ile hayrette kalır, bahası takdir edilemiyen kıymetler karşısında gözleri kamaşırdı. Sefirlere sahte bir nezaket ve samimiyet gösterilir, şereflerine tertip edilen oyunlarda bulunmaları rica olunurdu. Fakat haberleri olmadan sıkı bir nazaret altında bulundurulur, İmparatorluğun zaif noktalarına ait hiç bir şey görmeden, aleyhte, hiç bir şey öğrenmeden memleketlerine dönerlerdi. Şayet sefir hürmetsizlik eseri gösterir veya itimat mektuplarında — 868 de Papa murahhasları mektubundan olduğu gibi — Grek İmparatoru diye bir adres bulunursa derhal hapse konurdu.

İmparatorluğun ecnebi memleketlere giden sefirleri azametli bir alay halinde o mahallin hükümdarına mahsus kıymetli hediyeleri, kadınlara ait altın ve mücevheratı, ipek ve diba kumaşları hamilen yola çıkarlardı. Hediyelerin geri kalanı nüfuzlu nazırların teveccühlerini kazanmak için kullanılırdı. 980 de Nicephor Uranos Bağdat'a gönderildiği zaman Halifenin en nüfuzlu müsteşarı Adudutdevle'ye çok hürmet göstermesi tavsiye olunmuştu.

Bizans, muahede ahkâmına riayet ve daima istikâmet perdesi altında her türlü hileye tevessül ediyor, sulh halinde bulunan iki devleti çarpıştırmakta beis göremiyordu, Zaten bu siyasa Bizans'ın esaslı ve şaşmaz bir siyasası idi. Sarrazins (3) leri Cenubi İtalya'dan tardederek 871 Bari'yi tekrar zaptedenler — Bizanslıların ordusundan ziyade — Garp İmparatoru Louis II. nin Frank askerleri idi.

Bizanslılar zaferin meyvasını toplamak ve zaptolunan vilâyeti Franklara terk ettirmek için tam vaktinde yalnız orada hazır ve tedarikâta bulundular.

İkinci Basil'in büyük bir isyanla tehdit edildiği ve Garbî Roma İmparatoru İkinci Otton fütühat maksadile Cenubi İtalya'ya atıldığı zaman Bizanslıların küçük bir ordusu — Sarrazenler'i cesaretlendirdik-

(3) Afrika Sicilya ve İtalyayı işgal eden islâmlara Avrupalılar tarafından verilen isim.

KÖYDE SABAH

Girdi taze serinliğile pencereden

Geceden sıyrılan sabah,

Getirdi toprak kokularını uzaklardan

Hayat yüklü rüzgârla sabah.

Bakir sessizliğine yığın yığın bu anın

Boşanan sürâlerden katıldı sesler,

Başladı tarlaya köylülerden akın

Ve yıkandı fecirle yanık türküler.

Ali Kemal ŞENADAM

ten sonra — gözden kayboluverdi. Germenler davayl Sitalo'da kaybettikten ve Sarrazen'ler de ganimetle yüklü olarak çekilip gittikten sonra Bizans ordusu tekrar meydana çıktı. Bizanslılar milletleri biri biri aleyhine kullanmak sanatını sonuna kadar tatbik ettiler.

İzdivaç da Bizans siyasasında mühim bir mevki işgal ediyordu. İmparatorlar bile ecnebi kadınlarla evlenebilirlerdi. V. nci Kostantin'in ve ikinci Jüstinyen'in karıları olan iki Hazar Prensesi İmparatorluk tahtına geçtiler. Kostantin'in Hazar Hakanının kızı İren den olan oğlu IV. ncü Léon, Hazar adını almıştı. Bizanslı'lar Türkler'le akraba olmayı bir şeref bildiler; İrana karşı Bizans—Hazar ittifağını bu sayede kuvvetlendirmeğe çalıştılar. Birinci Romain istikbalde ikinci Romain olacak oğlunu bir İtalyan prensesile evlendirdi. Yedinci Michel'in karısı güzelliğile meşhur Marie D'Alanie idi.

Comnénesler le Pameologuelar da karılarını garpten almak âdetine alıştılar. Bu devirden itibaren İstanbulda Bizans gururunun asla alışamadığı, muhite intibak edemiyen garpten gelme bir çok imparatoriçeler görülür. İmparatorların bu yabancı prenslerle izdivacı bazan halk ile aralarının açılmasına sebep olurdu. Hatta İmparatorların sonuncusu Kostantin, başına gelen felâketleri garpli prenseslerin sarayda bir mevki işgal etmesine hamlederek cinnete müptelâ oldu. Şehrin sükûtu arefesinde bile şarklı bir nişanlı aramaya başladı.

Diğer taraftan Bizans kibar kadınlarının ecnebi hükümdarları ile evlendikleri de vaki idi. VII. ci Kostantin, hükümdarlık tacının yabancı prenseslere verilmemesi fikrinde bulunmamakla beraber bu ka-

idenin bozulduğu zamanlar da oldu: Birinci Romen, Kostantin'in büyük nefreti içinde küçük kızı Mari'yi Bulgar çarı ile evlendirdi. Kostantin'in kız torunları Thèophane ile Anna mütakabilen Garp imparatoriçesi ve Rusya büyük düşesi oldular. Bilhassa, bu son izdivaç pek haysiyetsiken. Çünkü Grandük Vladmir tahsihi kabil olmayan bir barbar idi. Basıl II. hemşiresini feda etmeğe ancak siyasal incelikler dolayısıyla razı olmuştu. Son asırlarda Trapzon Rum İmparatorları kızlarının fevkalâde güzelliklerini nazari dikkate aldılar.

Başka hükümdar aileleriyle sıhriyet peyda ederek bundan istifadeye çalıştılar. Fakat bu kabil hareketler ananevi hükümdarlık siyasası tarafından takbih edildi. Cenubi İtalya'da Lombar prensesleri daha VIII. asırda Bizans'lı zevceler almışlardı. Bénévent'li Grimoald, VI. ncü Kostantin'in hemşiresile evlenmişti. Jan Orselo, Domenico Selvio X. asırda Bizans kadınları ile evlenmişlerdi.

Bizans kadınları XI. asırda Rus tahtına geçtiler. XII. asırda Coménès'ler zamanında daha uzak izdivaçlara şahit olunur. İmparator yeğeni olan Marie Comnénes ve Thèodora Comnénes Kudüs kraliçeleri oldular. Birinci Manuel'in diğer yeğeni olan Mari, Avusturya dükâsı ile evlendi, bütün bu izdivaçlar Bizans'ın harici siyasasında faal bir rol oynadı.

Siyaset icabı birçok milletlere ihsan olunan hediyeler, naktî ianeler, hazineyi büyük masraflara sürüklememişti. Hükümet kendi arazisini istilâ etmemeleri için memnuniyetle para veriyordu. Hudutların ötesindeki prensler bu suretle Bizans'ın müşterileri, adetâ aylıklarını almışlardı. Rastgele bir ganimete İstanbul'un altın olarak gönderilen varidatını tercih ediyorlardı. Halife ve çarlar bu hediyelerin miktarını çoğaltmak istediklerinde Bizanslılar vaziyete göre ya muvafakat ediyorlar veya harbi göze alarak tediya kesiyorlardı. Para bol iken Bizans siyaseti büyük muvaffakiyetler temin etti. Fakat İstanbul dünyanın malî merkezi olmaktadır çıkınca inhitat süratle görünmeğe başladı.

Bizans'ın yaşamasındaki bu sebeplere bazı ikinci derecede âmiller dahi ilâve edilebilir. Garbi Roma'nın yıkılmasından sonra Bizans imparatorları bu ülkelerin varisi olduklarını ilân etmişlerdi. Şarkın Garbe nazaran kültür üstünlüğünden dolayı istilâcı kırıllar Bizans İmparatorlarına karşı dinî bir hürmet gösterdiler. Hatta IV. ncü asrın sonlarında İstanbul'a gelen Got kralı Atanarik: "Havi olduğu

harikaların medhû senasını inanmıyarak dinlediğim Kostantiniye'nin haşmetini şimdi görüyorum; İmparator şüphesiz yer yüzünde bir allahdır, ona tecavüz etmek kendi mahvına sebep olmaktadır.. demişti. Ostrogot'lar Bizans ile Harp icabettiği halde bilâhare sulhu temenni ettiler, Frank hükümdarı Clovis

İmparatorün gönderdiği konsüllük alâmetini büyük bir memnuniyetle kabul etti. Merovingien kralları, Burgonde hükümdarları çok defa Bizans'a sadakat ve itaat gösterdiler. Fakat, Charlemagne İmparatorluğunun kurulmasından sonra, Bizans hükümdarlarının nüfuzu kısmen sarsıldı.

Hülâsa, İmparatorluk iyi bir talihin, güzel bir tesadüfen yardımı ile yaşamıyordu. Coğrafi vaziyetin, kültür hayatının, idare tarzının, Garb'ın Şarka karşı beslediği hürmet hislerinin ve bilhassa harici siyasetin mühim rolleri vardı. Fakat bu haller uzun müddet devam edemeyecek, İmparatorluk tedrici bir inhilâl ve uzun bir mağlubiyet devresinden sonra mahv olacaktır; IV. asırdan VIII. asra kadar büyük buhranlar geçirecek, IX. asırdan XI. asra kadar en parlak devresini yaşayacak; XI. asırdan itibaren kat'i bir inhitata doğru sürüklenecektir.

Bizans son asırlarda vaktile kendini yaşatan âmillerden biri olan vatanperverlik hissini kaybetmeğe başlamıştı; sık sık vaki olan isyanlar hükümet tarafından bastırılmıyor, encubelerin müdahalesine lüzum görülüyordu. İmparatorluğun ilk devirlerinde takip olunan usul, vasilevlerin hilim ve mülâyemeti, artık kâmilin zayı olmuştur. Kat'i bir veraset kanununun bulunmaması, İmparatorların müdhiş mezalimi, büyük karışıklıklara sebebiyet veriyordu. İsyânların çoğu içtimaî idi. Arazinin kâmilin kilise ve manastırlara geçmesi, hazinenin varidatını azaltıyor, rahiplerin imtiyazı orduyu kuvvetsiz bir hale getiriyordu.

BİBLİOGRAFYA :

Bizans devri, Adana'da eski Roma Medeniyetini kısmen yaşattığından tetkike şayan bir devirdir. Bizans idaresinde Çukurova için başlıca kaynaklar şunlardır :

I — Ch. Diehl, Justinien et la civilisation. Byzantine au VI. Siècle. Paris, 1901. — Aynı müellif, Histoire de l' Empire Byzantin. Paris 1919. Eserin Makedonya sülâlesi kısmında Çukurova'ya ait malûmat vardır; eser Türkçeye çevrilmiştir: (Bizans İmparatorluğu Tarihi, İstanbul, 1939). — Ch. Diehl, Manuel de L'ar Byzantin.

II — Paris 1926. — Gibbon E. History Of the decline and fall of the Roman Empire Londra tab'edilmiştir. (1897 — 1900). — Vasillev (A. A.) Byzance et les Arapes. Eser, Makedonya sülâlesi zamanında Bizans ile islâmlar arasındaki siyasi münasebetlerden ve İmparator Basile I ve Filozof Léon IV. ve Constantin VII Porphyrogénète

Mali kudret azalmış, ticaret ve sanayi ecneblere terk edilmiş Cenevizler ve Venedikliler büyük bir rakip kesilmişlerdi. İmparatorlar, varidat menbaları bu suretle kuruyunca ahalinin vergisini arttırmaya başladılar. Kilise ile bazı imtiyazlı sınıflar vergiden muaf oldukları için bütün yük köylü ile esnafa yükletildi. Ahlâh büyük bir tereddide uğradı. İrtikâp, Bizans nazırlarının birkaç elma ile kavuna tenezzül etmelerine kadar ilerledi. Hatta, Hassa kumandanlarından Jean bahsettiği hırsızlarla uyuşur, onları geceleyin şehre salar, bilâhare kayıyordu. Karadenizde korsanlığın önünü almağa memur edilen Kostantin İstanbula giren ticaret gemilerini yakalamış, gemicileri denize dökerek eşyayı yağma etmiş, saray ise şikâyetçilere ehemmiyet vermemişti. Memlekette büyük bir ekonomik buhran vardı bu buhran yalnız tebaayı değil, sarayı da mütaazzır ediyor. Vaktile sefirleri hayrete düşüren bütün ihtişamlar: Tavanları yaldızlı, mozayikli saraylar, Sırma işlemeler, kıymetli mücevherler inci ve elmaslarla süslü elbiseler, göz kamaştırıcı taçlar, şarkı söyleyen altın kuşlar, kükreten altın arslanlı tahtlar, hiç bir fayda temin etmiyordu.

Bizans'ı yaşatan sebeplerin tam makûsu olan bu fena idare ayrılık, menfaat hırsı, ahlâh düşkünlüğü kilise nüfuzu, muhteşem İmparatorluğu perişan etti. Ve, 1453 yılının 29 Mayıs'ında son bir hücumla Türk ordusu İstanbula girdi.

Şevki Berker

(867 — 859) den bahseder. (Saint — Petersbourg, 1903). — Vasillev (A. A.) Histoire de L' Empire Byzantin II cilt, Paris 1932. Eserin birinci cildi

Türkçeye çevrilmiştir: (Arif Müfit Mansel, Bizans İmparatorluğu Tarihi I. Ankara 1943). — Lebeau; Histoire du Bas Empire (1757 — 1780) ; eser şark ve bilhassa Ermeni me hazırlarına istinaden ilâvelerle daha faydalı bir şekilde tekrar basılmıştır: XXI cilt, Paris, (1824 — 1836) .

P L Â N :

I. — Bizans İmparatorluğu devrinde Çukurova : Methal .

II. — Bizans tarihine ait bir hülâsa .

III. — Çukurova bölgesinde Bizans ve Arap Münasebetleri.

Çukurova'da

Tarih, arkeoloji ve folklor tetkikleri

Naci KUM
Müze Müdürü

ADANA ÇEVRESİNDEKİ BAŞLICA HÖYÜKLER

Adana merkezi dahil olmak üzere, bütün Çukurova'da birçok yığma tepeler -hüyükler- göze çarpar. Bunlara arkeoloji teriminde "Timülüs., adı verilir. Bu hüyükler, ekseriya eski devirde yaşayan ünlü adamların mezarları veya küçük sitelerin harabeleridir. Hariçten getirilen ve doldurma suretiyle yapılan Timülüs'ler, eham -piramit- şeklinde mezarlardır. Mezarlar, bu yığma temellerin merkezinde, taş kemerlerle örtülü bulunmaktadır. Çok defa köylüler, bu hüyükleri açarak tahribetmektedirler ki bu, hiç doğru bir hareket değildir.

Adana merkezinde (Tepebağ) denilen şehir içi hüyükü çok dikkate değer. Burası, eski tarihi olmadığını sanılan Adananın en eski çekirdeğini teşkil eder. Burada esaslı bir hafriyat yapıldığı takdirde bize en eski Adanayı tanıyacak mühim belgeler çıkacağı şüphesizdir.

Tepebağ yığma tepesinde, eski Müze Müdürü arkadaşım R. Yalın tarafından 14 / 9 / 1936 - 19 / 9 / 1936 tarihleri arasında 6 gün süren bir sondaj yapılmış ve mühim ipuçları elde edilmiştir. Sondaj yeri " Akmeşmed mahallesinde 19 uncu sokakta, Hacı Hafızın yeni evi önünde,, dir. Çıkan eserler müze arşivindeki 8 inç sondaj vitrininde ve büyük bir kuyu bileziği ise müze avlusundadır. Bu eserlerin gösterdiği devir karakterleri: Eti, Greko-Romen, Bizans ve İslâm çağlarını gösteriyor. Zarif kandiller, seramik parçaları, nakışlı kap parçaları Tepebağın arkasında yatan büyük medeniyet enkazının küçük fakat önemli belgeleridir.

2 — İncirli. Hüyükü

Adananın doğu yönünde, Adana - Misis demiryolu üzerinde İncirlik istasyonu karşısındadır. 1936 da buradan toplanan çanak, çömlek parçaları müzenin sondaj arşivindedir. Bu parçalar milâttan evvel 1200 - 300 arası tarihlerini belirtmektedir. Burada da esaslı bir kazı yapılmak gerektir.

3 Kürçüler hüyükü

İncirli istasyonundan sonra, demiryoluna yakındır. İstasyon civarındadır. 1936 da toplanan parçalar M. E. 50 - 800 arasındadır.

Misis hüyükü

Müzedede bulunan buradan toplanmış malzemenin, tiplerine nazaran Romen - Bizansın İslâmî çağ-

Halkevi tarih ve müze şubesinin çalışma esasları içinde, memleketteki anıtları korumak, tanımak ve tanıtmakla beraber bunların tarihçe ve kılavuzlarını hazırlamak işleri bulunduğundan 1941 - 1942 komite çalışmalarında bu işler ele alınmış ve komiteye bazı meraklı üyeler de girmek suretile eserler yerlerinde tetkik edilmiştir.

Tetkikler, Adanaya pek yakın olan eski eser mevkilerinden, yani merkezden muhite doğru ve (5) vilâyeti ihtiva eden müze mıntakası dahilinde yapılmıştır. Geniş bir saha teşkil eden anıtlar mıntakasının her tarafına heyet halinde gidilememiş ise de, Silifke ve G. Antep gibi müze mıntakasında olupta heyetçe gidilememiş olan yerlere komite üyesi olan Müze Müdürü gitmiş ve tetkikleri neticesini tarih müze şubesinin istifadesine arzemiştir. Bu bilgilerden herkesin faydalanması için de raporlar, Görüşler okuyucularına sunulmaktadır.

TETKİK EDİLEN YERLER

- 1) Adana çevresinde hüyükler (Birkeli Hüyükü) Misis, Havraniye
- II) Yılkale
- III) Ceyhan tetkikleri
- IV) Anavarza - Anazarbos - kalesi
- V) Kilikya kadıları: Meşhur İsos harabeleri
- VI) Payas ve meşhur payas kalesi
- VII) İskenderun, Antakya tetkikleri
- VIII) Kırataş ve eski Malloş harabeleri, Didi-me adası
- IX) Karataşın Yemişli Köyü
- X) Tarsus şehri ve anıtları, Gözlükule hafriyatı, Gülek Boğazı
- XI) Mersin şehri ve Yümüktepe hafriyatı
- XII) Mersin yakınındaki Viranşehir: Pompeipolis harabesi
- XIII) Mersin - Silifke arasındaki: Erdemli Kalesi, Elausa-Sebastos, Korikor harabeleri
- XIV) Silifke şehri, Tekir su mahzeni, Meryemlilik v.s.
- XV) Silifkenin 30 km. şimalindeki Uzuncaburç Olba harabeleri
- XVI) Gazi Antep şehri
- XVII) Nizip şehri: Balkız harabeleri
- XVIII) G. Antep civarındaki bazı köyler ve harabelere dair
- XIX) Kilis şehri ve civarı

lları göstermektedir. Eski Misis bu hüyük çevresinde teşkil edilmiştir. Misis tarihini ayrı faslında yazacağız.

5 — Zeytinli Hüyüğü

Adana - Yenice demiryolu üzerinde, Yeniceye yakındır. Eski çağlara ait seramik parçalarını taşımaktadır. Esaslı tetkike değer.

6 — Yeniköy Hüyüğü

Seyhan vadisinde, Kadıköy ile Beyköy arasında. Eti çağı parçalarını taşımaktadır.

7 — Hacı Hasan Hüyüğü

Seyhan vadisinde, Karataş yolu üzerindedir.

8 — Mezarlı Hüyüğü

Yemişli - Karataş köyünün eski yurt yerinde, Karataş şosesi civarındadır. Çok yıpranmıştır. Eski çağlara ait seramik parçaları vardır.

9 — Nergis Hüyüğü

Yemişli köyü civarındadır.

10 — Kılı Hüyüğü

Karataş yolu üzerinde, Sırınsı köyü arasındadır.

11 — Sadırlı Hüyüğü

Bu hüyükler civarındadır.

12 — Mazak Hüyüğü: Karataş - Adana köy yolları geçidindedir.

13 Domuz Hüyüğü Karataş - Adana köy yolları geçidindedir.

14 — Damlı Hüyüğü: Karataş Adana köy yolları geçidindedir.

15 — Yerdelen Hüyüğü

Seyhan kenarında, Tuzsuz zade İmakkabaşı köyü civarında ve Yüreğir ovasındadır. Bir kısmı, Yerdelen ağasının çiftliğine katılmış, bostanlık, bir tarafı da köyün mezarlığı halindedir. Seramiklerin karakteri, eski çağları göstermektedir.

Bunlardan başka henüz tetkike fırsat bulamadığımız yüzlerce hüyükler vardır.

Yüreğir ovası, ilk türkmen göçlerinde Ramazan oğullarının mezria - çiftlik olarak karar kıldıkları gayet bitek bir ovadır ki onların oymak adını almıştır. Seyhanın rüsubuyla beslenen bu ova ikinci Mısır denmeğe değer. Bu ovadaki en eski köyler şunlardır:

Kadıköy - Tuzsuz zade - Terliksiz - Narkulak - Merkez nahiye Kumrulu - Akdam - Yunuzoğlu - Denizkuyusu - Mihmandar - Zeamet

16 — Sirkeli Hüyüğü

Misisten sonra demiryolu ve Ceyhan ırmağı üzerindedir. Adanadan 40 km. mesafede bulunan Sirkeli köyüne gelince, ırmağın öbür yakasında bir tarafı yalçın bir kaya ile diklenen Sirkeli Hüyüğü ve biraz daha ilerisinde yine yalçın ve yüksek bir tepe üzerinde kartal gibi hakim Yılankale göze çarpmaktadır.

Sirkeli hüyüğünde 1936 yılının ikincikânun ayında Adana Müze-i tarafından birkaç makaslama kazı yapılmıştır. Mevkiin eski ana yol üzerinde bu-

lunmak itibarile ehemmiyeti, takdir edilerek bu so - daja önem verilmiş ve buraya bir harabe bekçisi tayin edilmiştir.

Sirkeli istasyonundan da gelip geçerken görüleceği gibi Ceyhan nehri - Pyramus - nin akıntılı bir yerinde kurulan genişçe bir eski nehir harabesi bu hüyüğü teşkil eder. Nehre doğru yüksek kayalık bir terasa ile yalçınlaşmıştır. Bu kaya üzerinde bir Eti İmparatorluk anıtı kazılmıştır - hakkedilmiş Hüyüğün planında B işaretile görülen nokta-

dan vaktile köylü tarafından yol taşı çıkarılırken esmer taştan bir sfenks (çifte aslan) heykeli bulunmuş (*) Adana müzesine kaldırılmıştır. Böyle sfenksler malûm olduğu gibi, saray ve mâbedlerin giriş yerlerini süslerlerdi. Bu arslan heykeli ile yalçın kaya üzerindeki Eti kabartma anıtı, Sirkeli harabesine büyük bir değer vermektedir. Müzenin yaptığı sondajlar neticesinde plânda gösterildiği gibi, tepenin 4 cihetinde 1-5 metre derinliğine doğru kazılarak muhtelif tabakalarda, o tabakaların devirlerini gösteren kap, kacak parçaları bulunmuştur. Bu buluntuları şöylece hülâsa edebiliriz:

A) Bir metreye kadar olan üst tabakalarda Kıbrıs medeniyeti tipi ile, demir devri tipi kaplar .

B) 14 metreye kadar olan orta tabakalarda Eti ve Kıbrıs medeniyeti işçiliğini gösteren kaplar. M.E 700 - 1200 arasındaki Medya, Friky ve dost Eti devirleridir.

C) 4 - 5 metreye kadar olan üçüncü tabakada: Eti İmparatorluk devrine ait kap parçaları bulunmuştur ki bunlar, M. E. 1200 - 2200 seneleri arası tarihlerin medeniyet eserleridir.

Bunlar arasında ve daha alt tabakalarda Bronz çağı - Tunç devri eserleri olduğunu anlatan el ile yapılmış kap parçalarının bulunması bu harabe tarihini milâttan önce 2400 e çıkarılabilir. Esasen Anadolunun orta ve cenup taraflarından gelerek, Adana ve Misise uğrayarak Mısır ve eski Babil şehirlerine giden Şehrah'ın geçit noktalarından birisi de bu mevki olmak ihtimali vardır. Buradan yollar Ceyhan vadisini güderek Toprakkale, Iskenderun, Antakya, Haleb, Mısır'a ve kezalik Toprakkale, Diyarbakır, Bağdad istikametine giderdi ki elân dahi bu güzergâhı takibetmektedir.

16 — Misis (Mopsoestiya)

Seyhan - Pyramus - nehrinin sağ sahilinde, ve eski ana yolların birleştiği noktada, bir tepe üzerinde bina edilmiştir. Orta çağlarda burası mühim bir şehir idi. Buna: (Namistira) ismi de verilirdi. Burası Tarsus gibi serbes şehir imtiyazlarını muhafaza etmiştir. 950 yıllarında Araplar, Kilikyaya

(*) Bu sfenks - arslan - heykeli Müzede 1617 numarada kayıtlıdır.

Misisteki köprü, İmparator Jüstinyen tarafından Seyhan köprüsü ile birlikte tamir edilmiştir.

Misisin şimdiki durumu: Şimdi bir nahiye merkezidir. Kasaba eski şehir harabesinin bulunduğu tepe üzerindedir. Mahalleler içinde birçok eski yapı temelleri vardır, Eski şehrin poyraz kapısı, ve kasaba önünde birçok mermer sütunlar, tiyatro harabeleri, mozayık döşemeler bütün izlerle mevcuttur. Bunların muhafazası nahiye müdürlüğü ve okul başöğretmenleri tarafından temin edilmektedir.

Misisin önündeki köprüyü geçer geçmez köprübaşı ardında birisi oldukça sağlam ve diğerinin dam kemerleri mevcut, yan duvarları yıkık iki kervansaray vardır. Sağlamca olan kervansarayan son zamanlarda tamir gördüğüne dair bir kitabesi vardır. Kezalik Misis köprüsünün de Osmanlı Padişahı Mehmed IV tarafından tamir edildiğine dair kitabesi Adana müzesindedir. (**)

Hanın kitabesi:

Çün Ceyhan cesri ile han tamirine emreyledi
Hazreti Sultan Mehmed Han şehi zillî hudâ
Hatife ettim sual itmamının tarihini
Dedi âlâ ziba köşkü pür safa
(1062) hicri

Ceyhan köprüsünün müzedeki kitabesi:

Umarız gün gibi ömrün artıra allah
Ki oldı hayrete sâi hazreti Sultan Zıllullah
Harab olub yıkılmıştı Cehan Cesri temelinden
yol ortasında kalmıştı olub âciz ibadullah
Erişüb himmeti Sultan Muhammed eyledi âbadı
Gelip gidene ola tevfi ki barî hemdemi hemrah
Dedi itmamına sudî dualar eyleyüb tarih
Kodı bünyadı bu cesri cihanda hasbeten lillâh
(1070) hicri

Misis kervansarayına ait, müzede bulunan diğer kitabe:

(**) 1069 hicri tarihinde, Halepte isyan eden Abaza Hasan Paşa ve avenesi üzerine Dördüncü Sultan Mehmed, Murtaza paşayı serasker gönderdi. Murtaza Paşa Halepte cümlesini ele geçirdi. Abaza Hasan Paşa dehalet etti. Diğerleri öldürüldü. Şu halde Misis köprüsü bu seferler esnasında harabolduğu için padişah tarafından tamirine lüzum görüldü .

Sesleniş

Akşamın hafifçe esneyişini

Seyret, beşiğinde bahçemin !

Kuşların getirmediklerini

Üstüme bırakiver gecemin.

Hicap etme artık serçelerden;

Bulutlar bir tül gibi yüzünde dursun.

Uzat ellerini pencereden

Ki bütün hatıralarım şad-olsun!.

Sami GÜRLEV

ilk akınlarını yaptıkları vakit Misisi zaptetmişlerdi. 14 sene bu şehri ellerinde tuttular. 964 M. de Bizanslıların eline geçti. 1097 de Gıfuruva dü Büyük kumandasındaki Haçlı ordusu Misisi de zaptetti, burayı epeyce müdafaalı bir hale getirdi. Küçük Ermenistan krallarına verilerek binlerin sülälece inkırazları üzerine Türklerin eline kaldı. Misis çevresinde görülen tepeler üzerinde müteaddit hisarlar vardır. Halk bunlara (Samramis kalesi), (Yılankale) derler. Bunlar Haçlıların orta çağda yaptıkları kalelerdir.

Cenabi Hazreti Sultan zi himem ne mansur ne
Zihneti cesri âbe bir bina kurdu ne muhkem ne
Müheyya kıldı huccac ü guzzat'a aceb han kim
Serayı behcet efzayı vatan babında bir dimne
Sual edince tarihin aceb nutkeyleyüb nutki
Dedi Sultan Muhammed zaptı hanı ola minneh
(1070) hicri

Kervansaray ve yolcuları için yapılmış olan zarif bir cami de köprü başındadır. Bu cami kullanılabilecek derecede sağlamdır.

Bu kervansaray ve cami müstemilâtına malik olan Havraniye köyü, doğrudan doğruya Ceyhan kaza merkezine bağlıdır. Bu köy dahilinde de oldukça mühim eski eser artıkları vardır. Köylülerden bir zatın avlusunda beyaz mermerden bir Roma lahdi zuhuretmiştir. Müzeye nakledilecektir. Bundan başka, köy civarında kale bedenleri, müteaddit kapakları ve hipojeler vardır.

Cemal Oğuz ÖCAL

- 1787 — Nefsinde sınımadığın şeyi başkasına tavsiye etmel
- 1788 — Nefis kördür, ne versen alır.
- 1789 — Nâmus, her şeyden üstündür.
- 1790 — Nâmus, insanın kanı bahasıdır.
- 1791 — Namusa baha biçilmez.
- 1792 — Nâmus gibi iyi şey var mı?
- 1793 — Nâmus gibi mal bulunur mu?
- 1794 — Nâmusuzdan nâmusunu satın all
- 1795 — Nasihat tutmayı, musibet tutar.
- 1796 — Nushile uslanmayı etmeli tekdir, tekdir ile uslanmanın hakkı kötüktür.
- 1797 — Ne mutlu Türküm diyene!
- 1798 — Ne yavuz ol asıl, ne yavaş ol basıl!
- 1799 — Nerde çokluk, orda B . . luk
- 1800 — Nikâhım helâl, canım azat.
- 1801 — Ne hasını tanır, ne hamını.
- 1802 — Nereye gitsen okka dört yüz dirhem.
- 1803 — Ne öldüğünü ister, ne umduğunu.
- 1804 — Nerde hareket, orda bereket.
- 1805 — Naz mâşukun, niyaz âşıkın kândır.
- 1806 — Nalınca keseri gibi hep kendi tarafına yontar.
- 1807 — Nikâhta keramet vardır, derler.
- 1808 — Ne dilersen eşine, o gelir başına.
- 1809 — Ne yer ne yedirir.
- 1910 — Nuh der de mevlâ demez.
- 1811 — Nuh der de Peygamber demez.
- 1812 — Nerde akşam, orda sabah.
- 1813 — Ne keser görmüş ne tasar.
- 1814 — Ne söylersen onu iştirsin.
- 1815 — Ne ekersen onu biçersin.
- 1816 — Nerde aş, orda hazır baş.
- 1817 — Nerde çalgı, orada kalğı.
- 1818 — Ne verirsen elin ile, o gider senin ile.
- 1819 — Ne ahıra girer, ne nahıra (sürüye) uyar.
- 1820 — Nasip ise olur.
- 1821 — Nasipten fazlası olmaz.
- 1822 — Nasibimiz varsa gelir.
- 1823 — Nasip ise gelir Hintten, Yemenden; nasip değilse ne gelir elden?...
- 1824 — Nerde varlık, orda dirlik.
- 1825 — Nazar, Allahın emrini bozar.
- 1826 — Ne şiş yansın ne kebab.
- 1827 — Ne keçim var, ne sūçum var.
- 1828 — Nereye gidersen nasibin arkandan gelir .
- 1829 — „ „ kismetin „ gelir .
- 1830 — Ne zengine borçlu ol, ne de fakirden alacaklı.
- 1831 — Ne at var, ne meydan.
- 1832 — Ne gelen var, ne giden.
- 1833 — Nedir bu koku, yokluğun b . ku.
- 1834 — Ne oldum delisi olmuş.
- 1835 — Ne Şamın şekeri, ne Arabın yüzü.
- 1836 — Ne giderse bağdan gider, bağbancının nesi gider?
- 1837 — Nerde aç, ordan kaç!
- 1839 — Ne doğrarsan çanağına, o gelir kaşığına.
- 1840 — Ne çiğ yedim, ne karnım ağrır.
- 1841 — Ne güler, ne sırtır, insanın gamını kurutur.
- 1842 — Nerde börek, orda gerek.
- 1843 — Ne kızı verir, ne dünürü küstürür.
- 1844 — Ne inek verir, ne buzağı alır.
- 1845 — Nerde iş, ordan siviş!

Su.. Su.. Su..

AYDIN NISARI

Ah.. o Yemendir, gülü çimendir
Giden gelmiyor acep nedendir.

O Türkü, kan dökerek değil, Arabistan çöllerinin kızgın güneşinden korunmak için, kumlara gömülerek (Su.. Su.. Su..) diye son nefeslerini veren yiğit Türk çocuklarının dile gelen öksüz ruhlandır...

Dünün, en büyük kalabalığı yağmur duası. Ve gök, (Su.. Su.. Su..) diye yalvaran ellere, gözlere, gönüllere kupkuru bulutlarla, bulutlarla alay ederdi sanki....

Niçin, Seyhan bir Nil değildi? O Seyhanki, Türk gönlü gibidir, yüzyıllarca çoşkunluğuna hiç bir şey karşı duramadı. O, taşınca, kendini oyuncağa döndüremiyenleri oyuncak gibi kullandı...

Çukurovanın Mısırdan ayrılığı ne idi? O Çukurovaki, ortasında akan büyük sulara yüzyıllarca küskün durdu. O büyük sular ki, bugüne dek Akdenize bire kaç vermenin övüncünü götürebildiler .

Hangi derdimizi deşerseniz, oradan bir çığlık yükselecektir: (Su.. Su.. Su..)

Anadolu: suyu bol, toprağı kuru Anadolu: Yüzyıllarca çile dolduran Anadolu: Görmüş geçirmiş Anadolu: Çorak bağın şimdihedek (Su.. Su.. Su..) diye kavruldukça, seni ancak gözyaşlarımızla ıslatabildik. İnanki Türklük bundan sonra gözyaşı dökmiyecektir. Biz artık, armudun pişip te ağzına düşmesi için, ellerini köğe kaldıran eski Osmanlı değiliz .

Türk eli, göğe, yalnız, al ışık fıskıran yanmayı göstermek için kalkar!...

Bizim parolamız, göğe bel bağlama değil, eğrinin, çarpığın, eskinin, kötünün.. tek kelimeyle yağının boynuna yalı organ bağlamaktır. Artık gözyaşı dökmek, söz söylemek zamanının çoktan geçtiğine iş yapmak devrinde olduğumuza inanıyoruz .

Türklüğün alinyazısını su yazmıştır...

Türk tarihinin en önemli dönüm noktası su, daha doğrusu susuzluk olmuştur Asyanın göbeğinde büyük içdeniz çölleşince, onun coşkun sularının acıklığı Türklüğe geçti.

Evət; Türklüğün alinyazısını su yazmıştır...

Anadolunun çorak bağı, yüzyıllarca tanrıya (Su.. Su.. Su..) diye yalvardı.

Yemen türküsü, bugün bile gönüllerimize çarpıntı veriyor:

Kışlanın önünde dikili sazlar
Yemene gidene ağlıyor kızlar

1847 — Nâdan elinden su içme, âbuhayat olsa da !

1948 — Neler geldi, neler geçti felekten; duyumadı deve geçti elekten.

1846 — Nâdan ile ye, iç; sohbet etme!..

1847 — Nâdan elinde su içme, âbuhayat olsa da !

1848 — Neler geldi, neler geçti felekten; duyulmadı deve geçti elekten.

1849 — Ne benden sana bazlama, ne senden bana közleme...

1850 — Naüzına göre şerbet verir.

1851 — Niyet hayır, akıbet hayır.

1852 — Ne sal iledir, ne mal iledir; beğim ululuk kemal iledir.

1853 — Noksanı uarsa, onu da sen tamamlal..

1854 — Noburluk etmel..

1855 — Nekeslik etmel..

1856 — Nikbetlik etmel

1857 — Ne severim yâdını, ne anarım adını.

8518 — Necasete taş atarsan üzerine sıçrar.

— Devam Edecek —

Cevdet'in

Hayali Karşısında

Cevdet! Seni ölmüş dediler.. doğru mu? söyle!
Karşımda hayalin bile susmuş.. neden öyle!
Bilmem bu sükûtundaki zulmetle ne vardı?
Bak gözlerimin nuru nasıl söndü kararı?
Bir şey diyemem sade adem vardır önümde
Bir mahşer açılmış tütüyor çevre yönümde
Bağrım yanıyor, gövdem ise bir buza kesti
Beynimde kopan fırtınalar s m gibi esti,
Çektiklerimin yok sonu — halâ — kederimden
Bin türlü kaza geçmiş iken dertli serimden
Yadınla benim şulei idrakim erirse
Hicranına katlanmağa sabrım tükenirse
Ya neylesin annenle o ava e baban kim
Olmakta hayalin ebedi onlara hâkim
Her gün yeni bir taze bahar açsa bu alem
Cennet kesilip bir köşede kalmasa Bir gam
Yok onlara bir damla ışık tek bir içim su
Çılgın kara sevda g'bi durdukça bu kaygu

isaya bugün Allahın oğlu diyen ümmet
Evlât acısı nolduğunu duymamış elbet
Olsaydı eğer sevgili oğlu onun İsa
Böyle bir acı duymamak üzere ulu mevla

Öldürmez onu haşre kadar sağ bırakırdı.
Tevil ise artık bunu beyhude lakırdı
İşte bu acı öyle derindirki muhakkak
Halk etmedi zayıfından bile kadiri mutlak.

Hastaydı evet hasta olanlar hep öür mü ?
Ay parçası düşse topraklara gömülür mü ?
Kalk bir gülüverde yalan otun şu hakikat
Rüya gibi geçmiş bu elemeler, bu musibet
Sağlık yaraşırken sana ölmek ne demektir,
Ölmekse mukadder yine bir gün gelecekti
Gençlik deminin en güzel en tatlı çağında
Bir ailenin en temiz en şen ocağında
En neşeli en mutlu umutlarla yaşarken
Her türlü saadet sanki takibe koşarken
Kim derdiki düşsün kara topraklara cismin
(Aslan gibi bir genç!) anılırken güzel ismin
Yarab! bu ne varlık, bu ne mevcud
(Feryad ezin nev'i vücudü adem âlud.

5 Temmuz 1943

A. İ. B.

Bizim için, inanmanın ne demek olduğunu size
Tarih anlatsın..

Anadolu! Yüzyılların, adına bozkır dediği Ana-
dolu! Bunca yıldır bağrına taş basan Anadolu! Dün,
(Su.. Su.. Su.. Su....) diye haykıran Anadolu! Bu-
gün (İşte Şu.. Şu.. Şu.. Şu....) diye haykıran Ana-
dolu! Türk olmanın onurunu, ülkünün nurunu, inan-
manın şuurunu, İNÖNÜ sevgisinin sonsuzluğunu
kalplerimize, ve kalplerimizi dudaklarımıza alarak,
ATATÜRK'ün, büyük ATATÜRK'ün diliyle sana
sesleniyoruz:

Bizim için başlamak bitirmek demektir...

AYDIN NİSARİ

Adana Halkevinin

BİR AYLIK ÇALIŞMASI

TEMMUZ AYI İÇİNDE YAPILAN :

TÖRENLER :

1 — 21.7.1943 Çarşamba günü Montro Zaferi
yıldönümünde bir tören tertib edilerek, bu günün
önemi büyük bir canlılıkla belirtilmiş ve törende
Erkek Sanat Enstitüsü Tarih Öğretmeni Nurettin
Ünen tarafından bir nutuk verilmiştir.

2 — 24.7.1943 Cumartesi Lozan gününün yir-
minci yıldönümü coşkunu bir tezahuratla kutlulan-
mış, Atatürk parkında Hamza Eroğlu tarafından
bir hitabe ve Halkevi bahçesinde de Müddeiumu-
mî muavini Kâmuran Guralp tarafından bir konu-
şma yapılarak törene bir konserle son verilmiş-
tir.

KONSER :

1 — 24.7.1943 Cumartesi günü klâsik müzik
kolu tarafından bir konser verilmiştir.

2 — Haftanın her cumartesi günü Evimiz
Bandosu bahçede seçilmiş parçalar çalmaktadır.

DÜĞÜN :

Temmuz ayı içinde Halkevi salonlarında bir
düğün töreni yapılmıştır.

KÖY GEZİSİ :

1 — 18.7.1943 Pazar günü, Sosyal yardım,
kütüphane ve yayın komitesinin de iştirakile; Köy-

çülük komitesi Keisi Bay Memduh Pek belgen'in
başkanlığında :

Öğr. Vehbi Evinç, Öğr. Şukru Erdem ve Dr.
Mecit Altıok'tan teşekkür eden grup Karataş nahi-
yesi ve civarı köylerine bir gezi yaparak köylü-
nün sıhhi durumu incelenmiş, hastalar sıkı bir mu-
ayeneden geçirildikten sonra reçeteleri yazılmış;
çok fakir olanların ilâçları Halkevi ilâç sandığı-
ndan temin edilmiş ve tıfıs salzımı için bastırılan
broşürler dağıtılarak sıtma ve tıfıs hakkında
halk aydınlatılmıştır.

İKMAL KURSLARI :

Her sene olduğu gibi ikmale kalan talebeler
için açılan Türkçe, Riyaziye, Almanca, Fransızca,
İngilizce kurslarına 12 — 7 — 943 Pazartesi gü-
nü başlanmış ve kurslara 400 kadar talebe iştirak
ederek bir buçuk ay müddet içinde talebeler ye-
tiştirilmiştir.

SOSYAL YARDIM :

Temmuz ayı içinde, Evimize müracaat eden
dokuz yoksul hasta doktora muayene ettirilmiş ve
ve bunların çok fakir olanlarının ilâçları da temin
edilmiştir.

H. ÖZGÜR

ADANA HALKEVİ NEŞRİYATI : 1

AĞITLAR

Derleyen: KEMAL SADIK GÖÇELİ

Bütün Bayilerden Arayınız

HALKEVİ DERGİLERİ

<u>DERGİNİN ADI</u>	<u>ÇIKARAN HALKEVİ</u>
Başpınar	Gz. Antep
Çorumlu	Çorum
Doğuş	Kars
Erciyaş	Kayseri
Fikirler	İzmir
Gediz	Manisa
Görüşler	Adana
Halkevi	Eskişehir
İnanç	Denizli
İnan	Trabzon
Karacadağ	Diyarbakır
Karaelmas	Zonguldak
Kaynak	Balıkesir
Konya	Konya
19 Mayıs	Samsun
Taşpınar	Afyon
Türk Akdeniz	Antalya
Ün	Isparta
Uludağ	Bursa
Yeni Türk	Eminönü
Halkbilgisi Haberleri	Eminönü

NEŞRİYAT MÜDÜRÜ : KEMAL ÇELİK
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ : VEHBI EVİNÇ
BASILDIĞI YER : TÜRK SÖZÜ BASIMEVİ
